

УДК 33.303.7

Ульянченко Н.В. к.е.н., доцент,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ОЦІНКА РІВНЯ ЛІКВІДНОСТІ БАЛАНСУ ЗА ДАНИМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті досліджено дискусійні питання категорії «ліквідність підприємства» та виявлено, що ліквідність підприємства часто ототожнюють з платоспроможністю, з ліквідністю балансу, з ліквідністю активів, що може обмежувати економічний зміст даного поняття. В роботі також проведено аналіз рівня ліквідності балансу сільськогосподарських підприємств в залежності від співвідношення власних та залучених коштів.

Ключові слова: фінансова звітність, ліквідність, власні кошти, залучені кошти, ефективність, сільськогосподарські підприємства.

JEL code classification: M 410

Ulyanchenko N.V.,
Candidate of Science in Economics,
Associate Professor of Department of Management and Taxation,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
nata.ulyanchenko@gmail.com

LIQUIDITY LEVEL ESTIMATION ACCORDING TO FINANCIAL ACCOUNTING AT AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. Financial standing is the most important characteristic of an enterprise economic activity. It determines the competitiveness of the enterprise and its potential of business cooperation, it is a pillar of effective implementation of economic interests of all units participating in financial relations, the enterprise itself and its partners.

Estimation of enterprises' financial standing reliability has become urgent nowadays. It can be explained by many factors, primarily the economic crises and increasing amount of enterprises which are on the verge of bankruptcy.

The article describes the issue of "enterprise liquidity" and it was found that enterprise liquidity is often identified with financial responsibility, accounting liquidity, asset liquidity. That can constrain the economic sense of this concept. Based on the analysis of the determined approaches we have defined the enterprise liquidity as the ability of the enterprise to convert its assets into money in order to pay matured bills as quickly as possible. We have also analyzed the accounting liquidity level of agricultural enterprises considering the proportion of owned assets and outside funds.

In result, it was discovered that the proportion of owned assets and outside funds is one of the prominent factors of agricultural enterprises' accounting liquidity. In addition, analysis of the liquidity of the enterprises in the dynamics revealed that most of farm finances its operations only at their own expense. In the period under virtually stopped lending long-term. Therefore, public policy should aim to reduce the cost of credit.

Keywords: financial reporting, liquidity, own funds, borrowed funds, efficiency, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Фінансовий стан – найважливіша характеристика господарської діяльності підприємства. Воно визначає конкурентноздатність підприємства, і його потенціал у діловому співробітництві є гарантом ефективною реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин, як самого підприємства, так і його партнерів.

Оцінка надійності фінансового стану підприємств в сучасних умовах набуває особливої гостроти. Це пов'язано з багатьма факторами і, в першу чергу, з економічною кризою в економіці та зростанням кількості підприємств, що опинились на межі банкрутства. В розвинутих країнах існує ціла низка агентств, які проводять рейтингову оцінку фірм та корпорацій і розповсюджують відповідну інформацію через засоби масової

інформації. Нажаль в Україні поки що не існує системи рейтингової оцінки фінансової надійності підприємств. Це, в свою чергу, обмежує, з одного боку, можливості самих підприємств до залучення інвестицій, з іншого боку, обмежує можливості потенційних інвесторів у проведенні фінансових інвестицій через відсутність відповідної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку методологічних і методичних аспектів оцінки ліквідності підприємств внесли такі вчені: І. Бланк, М. Білик, М. Болек, В. Голдіс, В. Забродський, В. Ковальов, М. Коробов, Л. Лахтіонова, Г. Савицька, М. Чумаченко, О. Фещенко, Ю. Цал-Цалко, А. Шеремет та інші вчені [1-6]. Значна увага аналізу рівня ліквідності компаній приділяється також закордонними вченими [7,8].

Під ліквідністю розуміють спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрати їх ринкової вартості для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх термінів і швидкість здійснення цього перетворення [1, с. 88].

Як зазначає М. Білик, ліквідність підприємства — це наявність у нього оборотних коштів у розмірі теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактом [2]. Л. Лахтіонова стверджує, що ліквідність суб'єкта господарювання — це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [4].

На думку В. Ковальова, ліквідність підприємства — це наявність у підприємства оборотних коштів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, що передбачені контрактами. При цьому, вчений наголошує, що основною ознакою ліквідності є формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами [3].

Даний підхід не свідчить про те, що ліквідність підприємства, це не просто наявність оборотних коштів, а саме здатність перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів.

В наш час трактування ліквідності підприємства носить дискусійний характер, тому ліквідність підприємства порівнюють з платоспроможністю, з ліквідністю балансу, з ліквідністю активів, що може обмежувати економічний зміст даного поняття. Так, Г. Савицька розглядає поняття ліквідності й платоспроможності підприємства з позиції його інвестиційної привабливості [5].

Ліквідність підприємства можна розглядати як час, необхідний для продажу активу, і суму, одержану від продажу активу. Чим коротший період, тим вищою є ліквідність даного виду активів.

Більшість науковців трактує ліквідність як здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші з метою забезпечення якомога швидшого покриття платежів, термін сплати за якими уже настав, тому ці аспекти тісно пов'язані між собою [1-5]. При визначенні ліквідності підприємства необхідно враховувати дію таких факторів, як:

час, що необхідний для перетворення активів у грошові кошти;

суму, що можемо отримати від продажу активу;

додаткові витрати, які будуть понесені при продажі цих активів.

Аналіз ліквідності та платоспроможності — це один з аспектів дослідження фінансового стану підприємства, який на сучасному етапі розвитку економіки, потребує використання більш широкого спектру його прийомів і методів для отримання необхідної управлінської інформації.

До основних факторів, які впливають на збільшення ліквідності та платоспроможності підприємства відносять: одержання довгострокового кредиту, інвестування капіталу, прибутки, амортизаційні відрахування, скорочення дебіторської заборгованості, скорочення запасів, повернення наданих позик та продаж необоротних активів [9].

Факторами зменшення ліквідності та платоспроможності підприємства є погашення довгострокових позик, грошові виплати, збитки, податки на дохід від дооцінки активів, інвестиції в основні засоби, збільшення дебіторської заборгованості,

погашення короткострокових кредитів та використання резервних фондів [7].

Ю. Цал-Цалко, ототожнюючи поняття ліквідності і платоспроможності, стверджує, що ліквідність – це показник фінансового стану, який відображає, як швидко підприємство може безперешкодно продавати свої активи, одержати гроші й повернути борги у міру настання строку їх повернення.

Ліквідність підприємства, на відміну від платоспроможності визначається наявністю оборотних засобів у розмірі, достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, навіть якщо порушені строки погашення передбачені контрактом. А платоспроможність залежить від ступеня ліквідності, оскільки визначає спроможність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями саме у визначений момент часу.

Лахтіонова Л. трактує поняття «платоспроможності» так: це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. Чумаченко М. зазначає також, що «платоспроможність» це наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків по кредиторській заборгованості, яка потребує негайного погашення [4].

На думку багатьох авторів, поняття платоспроможності й ліквідності підприємства дуже близькі, але останнє є більш містким, тому що від ступеня ліквідності залежить платоспроможність, тобто ліквідність становить одну з необхідних умов забезпечення платоспроможності.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є аналіз рівня ліквідності балансу

сільськогосподарських підприємств в залежності від співвідношення власних та залучених коштів.

Виклад основного матеріалу. Ліквідність та платоспроможність підприємства, будучи найважливішими характеристиками стану його активів та їх відповідності поточним пасивам, вимагають постійної і точної оцінки. Важливим джерелом інформації для визначення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства є його «баланс».

Нами було поставлено за мету оцінити, як змінюється ліквідність балансу підприємства в залежності від співвідношення власного та залученого капіталу. В якості об'єкту дослідження було обрано сільськогосподарські підприємства Харківської області з площею земельних угідь понад 100 га. Дана сукупність налічувала 147 підприємств у 2015 році.

По даній сукупності було вирішено розрахувати наступні показники:

коефіцієнт абсолютної ліквідності (грошові кошти, поточні фінансові інвестиції / поточні зобов'язання);

коефіцієнт проміжної ліквідності (грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість / поточні зобов'язання);

коефіцієнт загальної ліквідності (оборотні активи / поточні зобов'язання);

коефіцієнт фінансової стабільності (власний капітал / залучений капітал).

Але, перш ніж визначити значення отриманих залежностей, розглянемо ситуацію з рівнем ліквідності балансів сільськогосподарських підприємств за 2014-2015 рр. (табл.1).

Таблиця 1

Коефіцієнти ліквідності та структури капіталу у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2014-2015 рр.

Показники	2014	2015	Відхилення 2015 від 2014 (+,-)
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,135	0,113	-0,023
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,615	1,124	0,510
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,212	1,712	0,500
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,368	0,572	0,204

За отриманими даними можна зробити висновок, що рівень ліквідності балансу у 2015 році був вищим, ніж у 2014 році. Так, коефіцієнт проміжної ліквідності збільшився з 0,615 у 2014 році до 1,124 у 2015 році. Коефіцієнт загальної ліквідності – з 1,212 до 1,712 відповідно. Єдиним показником рівня ліквідності, який зменшився, був коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він скоротився відповідно з 0,135 до 0,113.

Слід також відмітити, що коефіцієнт абсолютної ліквідності був дещо меншим, від нормативу (0,2-0,25). У той же час коефіцієнт проміжної ліквідності у 2015 році значно перевищував нормативний рівень (0,6-0,8), а коефіцієнт загальної ліквідності знаходився в межах норми (1,5-2,5).

Нами також визначено коефіцієнт фінансової стабільності, який характеризує співвідношення власних та залучених коштів. За

нормативами він повинен знаходитись на рівні одиниці. У той же час його значення в 2015 році дорівнювало 0,572, що свідчить про переважання залучених коштів у структурі балансу сільськогосподарських підприємств.

Наступним етапом аналізу стало групування сільськогосподарських підприємств за величиною фінансової стабільності, тобто за співвідношенням власного та залученого капіталу (табл. 2).

Вся сукупність підприємств була поділена на вісім груп з рівнем коефіцієнта фінансової стабільності від 0 до 40 і більше. До першої групи зі значенням менше 0 ввійшли підприємства, в яких власний капітал мав від'ємне значення. Причиною цього було накопичення значних сум збитків у попередні періоди.

Таблиця 2

Вплив співвідношення власного та залученого капіталу на рівень ліквідності балансу сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2015 році

Групи	Кількість підприємств	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт проміжної ліквідності	Коефіцієнт загальної ліквідності
До 0	16	0,138	0,520	0,717
0,1-1	24	0,025	0,900	1,263
1,1-2	17	0,097	1,533	2,162
2,1-5	28	0,040	2,172	2,808
5,1-10	15	0,239	1,877	5,799
10,1-20	18	0,432	2,709	9,235
20,1-40	16	2,501	8,843	20,250
більш 40	13	3,494	38,214	57,469

Що стосується виявлених залежностей, то всі вони носять достатньо чіткий характер, пов'язаний зі зростанням коефіцієнта ліквідності водночас зі зростанням значення коефіцієнта фінансової стабільності. Так, у групі зі значенням коефіцієнта фінансової стабільності до нуля, величина коефіцієнтів абсолютної ліквідності, проміжної та загальної ліквідності дорівнювала відповідно 0,138, 0,520 та 0,717. У групі зі значенням коефіцієнта фінансової стабільності 5,1-10 ці коефіцієнти дорівнювали вже 0,239, 1,877

та 5,799 відповідно. В останній групі, з найвищим рівнем фінансової стабільності, їх значення дорівнювало відповідно 3,494, 38,2 та 57,5.

Таким чином, ми маємо достатньо чітку статистичну залежність. Підтвердженням цього є графічні дані про залежність між коефіцієнтом фінансової стабільності та рівнем загальної ліквідності (рис. 1). Графік був побудований на базі фактичних даних 147 сільськогосподарських підприємств Харківської області.

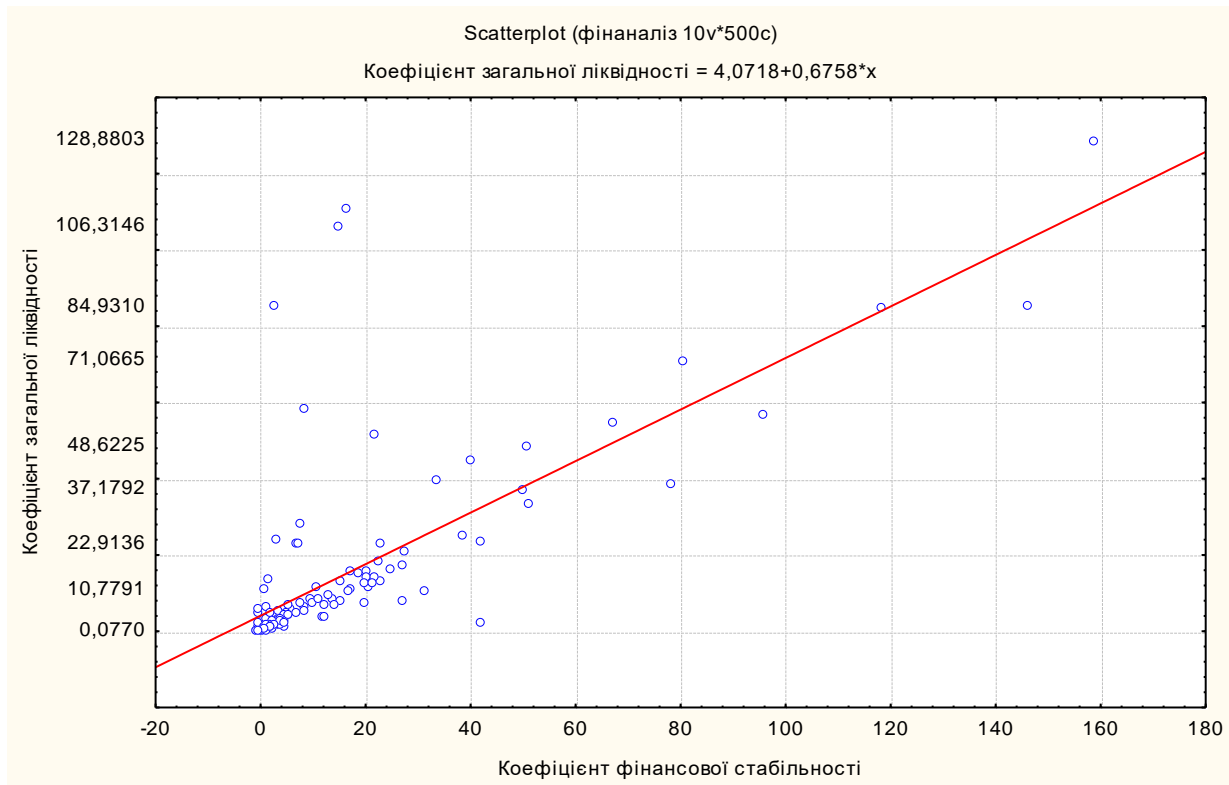

Рис. 1. Залежність між структурою капіталу (співвідношенням власного та залученого капіталу) та рівнем загальної ліквідності балансу сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2015 році

З метою встановлення надійності отриманих залежностей було вирішено перевірити розбіжності середніх величин між окремими групами через використання методики t-критерій Стьюдента.

Спочатку про методику аналізу. Для порівняння зміни середніх величин між групами з різним рівнем співвідношення власних та залучених коштів за рівнем проміжної ліквідності використано t-критерій Стьюдента. Зокрема, нами було взяті групи зі значенням коефіцієнта фінансової стабільності до 0 (1 група), 5-10 (2 група) та більше 40 (3 група). Цей метод дозволяє встановити надійність розбіжностей між середніми величинами в групах.

На рисунках 2-3 наведено діаграми розмаху між середніми значеннями та рівнем стандартного відхилення коефіцієнтів проміжної ліквідності між обраними групами.

Візуальний аналіз даних діаграм дає можливість стверджувати, що між 1 групою та між 2 та 3 групами існують суттєві розбіжності зазначених показників. Так, порівняння середніх значень коефіцієнтів проміжної

ліквідності між 1 та 2 групою дозволило встановити, що значення величини t-критерію Стьюдента між ними дорівнювало 2,59, що з рівнем вірогідності (p) 0,0003 свідчить про не випадковість розбіжностей між середніми величинами даних коефіцієнтів та майже повну відсутність ймовірності помилки.

Подібна ситуація була і при порівнянні середніх величин 1 та 3 групи, де значення величини t-критерію Стьюдента дорівнювало вже 3,98, що з рівнем вірогідності (p) 0,0005 свідчить про надійність розбіжностей середніх величин.

Висновки. Таким чином, проведене нами дослідження дозволило встановити кілька важливих моментів. По-перше, протягом 2014-2015 рр. відбулось суттєве підвищення рівня проміжної та загальної ліквідності сільськогосподарських підприємств, а рівень загальної ліквідності зменшився. По-друге, співвідношення власного і залученого капіталу безпосередньо впливає на рівень ліквідності підприємств.

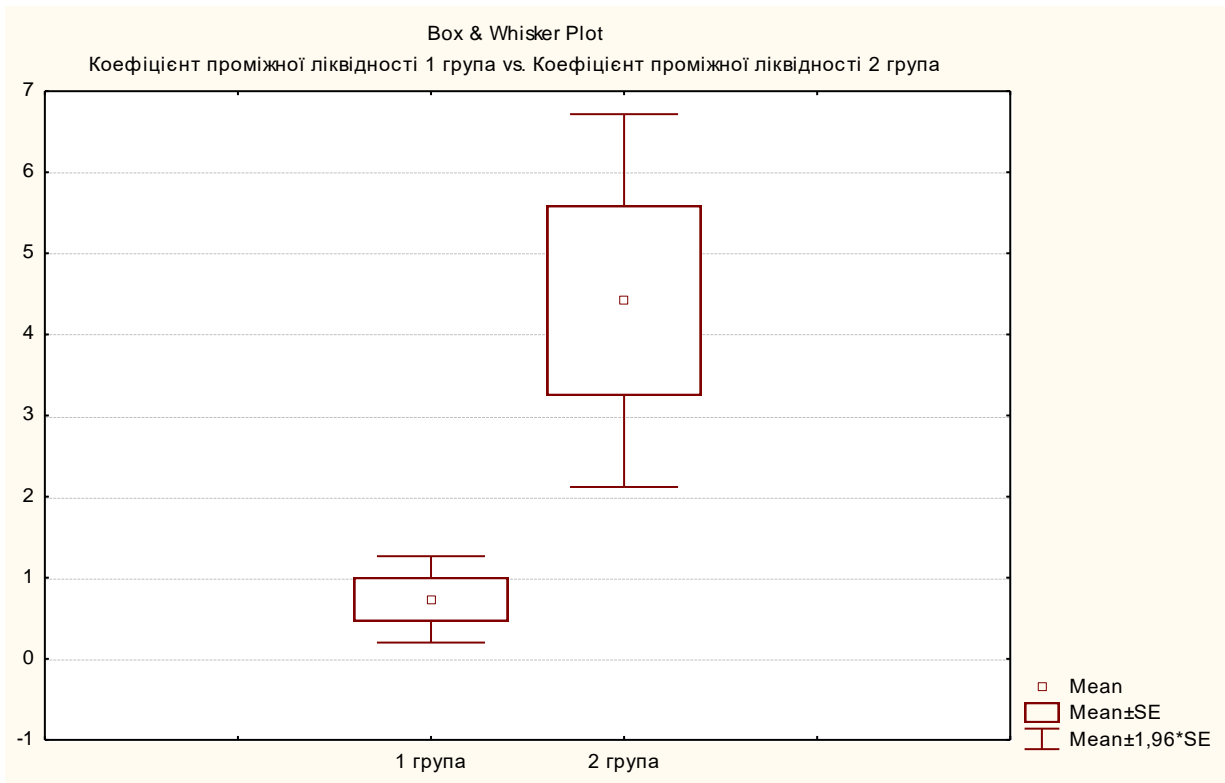

Рис. 2. Діаграма розмаху значень коефіцієнтів проміжної ліквідності між 1 та 2 групами сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2015 році.

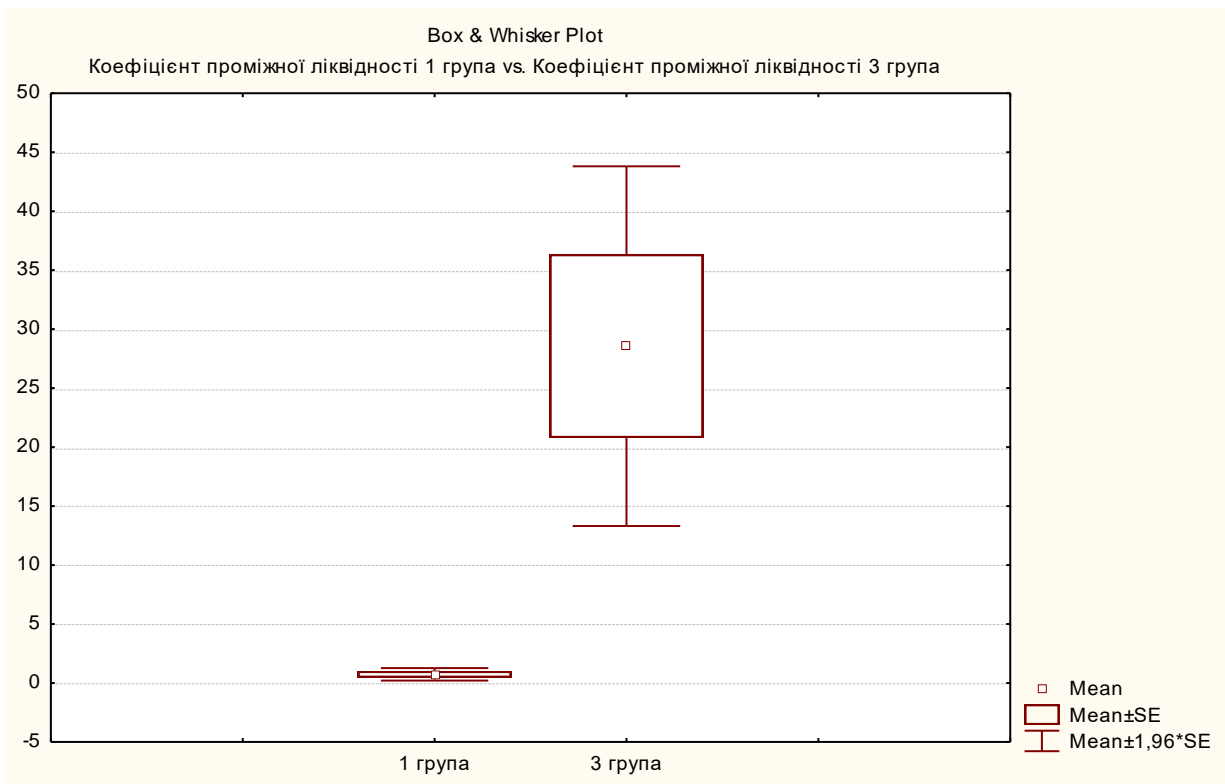

Рис. 3. Діаграма розмаху значень коефіцієнтів проміжної ліквідності між 1 та 3 групами сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2015 році.

У той же час, виходячи з нормативного співвідношення даних складових капіталу (1) суттєвим є подальше зростання питомої ваги власного капіталу, а відповідно, і рівня ліквідності підприємств (в першу чергу, загальної) не може принципово впливати на покращення фінансового стану. Воно фактично є свідченням недостатньої величини залученого капіталу в структурі балансу. Це обумовлено його обмеженістю в банківсь-

ких установах та високою вартістю. Переважна кількість сільськогосподарських підприємств фінансує свою операційну діяльність лише за рахунок власних коштів. Крім того, в даний період фактично припинилось довгострокове кредитування підприємств. Відтак державна політика має бути спрямована на здешевлення вартості кредитних ресурсів.

Список літератури:

1. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька— К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.
2. Bolek M. How to evaluate financial liquidity of a company using the discriminant analysis / M. Bolek, B. Grosicki // *European Scientific Journal*. - vol. 11, № 1. - 2015. – P. 48-69.
3. Goldis V. The liquidity ratios and their significance in the financial equilibrium of the firms / V. Goldis, A. Ioan Cuza // *The Annals of The "Ștefan cel Mare" University Suceava*. - Volume 9, № 1/9. - 2009. – P. 252-261.
4. Чупис А.В. Финансовое положение предприятия (оценка, анализ, планирование). / А. В. Чупис, А.М. Царенко, О.Л. Кашенко, С.Н. Закоморный, В.А. Борисова // Сумы: Сумский гос. аграрный ун-т: Университетская книга, 2008. — 331 с.
5. Ковалёв В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалёв. - М.: Финансы и статистика, 2002. - 560 с.
6. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. — К.: КНЕУ, 2001. — 388 с.
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2007. – 668 с.
8. Фещенко О.П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / О.П. Фещенко // *Фінанси, облік і аудит*. – 2012. №19 – С.
9. Чумаченко М. Економічна модель оцінки імовірності банкрутства українських підприємств / М. Чумаченко // *Економіка і держава*. - 2005. - № 3. - С. 34-42.
10. Носова Е.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vapsv/2012_2/St_11.pdf

List of references.

1. Bilyk, M.D. (2005) *Financial Analysis: teach. guidances.* / M.D. Bilyk O.V. Pavlovskaya, N.M. Prytulyak, N.Y. Nevmerzhitsky. K.: KNEU, 592 p.
2. Bolek, M. (2015) How to evaluate financial liquidity of a company using the discriminant analysis / M. Bolek, B. Grosicki // *European Scientific Journal*. - vol. 11, № 1. - 2015. – P. 48-69.
3. Goldis, V. (2009) The liquidity ratios and their significance in the financial equilibrium of the firms / V. Goldis, A. Ioan Cuza // *The Annals of The "Ștefan cel Mare" University Suceava*. - Volume 9, № 1/9, P. 252-261.
4. Chupis, A. V. (2008) *Finansovoe polozhenie predpriyatiya (otsenka, analiz, planirovanie)*. / A. V. Chupis, A.M. Tsarenko, O. L. Kashenko, S. N. Zakomornyiy. *Sumy: Sumskiy gos. agrarniy un-t: Universitetskaya kniga*, 331 p.
5. Kovalev, V.V. (2002) *Fynansoviy analysis: methods and protsedury*. M.: *Finance and Statistics*, 560 p.
6. Lahtionova, L.A. (2001) *Financial Analysis entities: [monograph]*. K.: KNEU, 388 p.
7. Savitskaya, G.V. (2007) *Economic analysis of the company: Teach. guidances.* - K.: *Znanny*, 2007. - 668 p.
8. Feschenko, A.P. (2012) Analysis of liquidity as an important stage of assessing the financial situation of enterprises. *Finance, accounting and auditing* № 19, P. 212-221.
9. Chumachenko, M. (2005) *Ekonom_chn ots_nka model imovipnosti bankrutstvo ukrayinskih pidpriemstv* / M. Chumachenko//*Ekonom_k i power*, No. 3, P. 34-42.
10. Nosova, E.A. *Otslnka likvidnostl ta platospromozhnostl pldpriemstva* [Elektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vapsv/2012_2/St_11.pdf